

Hungarofuturista kísértetképzés

„Míg magyar van, feltámadok!”

Szabó Dezső

„A jövő csak a fantomoké lehet. A múlt is.”

Jacques Derrida

Homi Bhabha a *Locations Of Culture* bevezető oldalain a kortárs kulturális átrendeződések egyik térpoétikai kihívásaként említi, hogy kultúrát immár a „túl-lét” (beyond) birodalmában kell lokalizálnunk. (Bhabha 1994: 1–19) A kulturális identitások termelése kicsúszik a diszkrét rendszerek és homogén narratívák fennhatósága alól, ami azonban nem egy új horizont felé való utópisztikus elrugaszkodást és/vagy a múlt totális megszüntetésének illúzióját jelenti. A túl-lét ellenmondásos lokalitása a *tájolásról* való lemondást jelenti, amennyiben a geokulturális térképezést az ideológiai struktúrák hatalmi kompetenciája sajátítja ki. A tájat ki kell szakítani a felmérés, lajstromozás és klasszifikáció rendszeréből, de ehhez transzcendálni is kell, vagyis ki kell lépni a tájból, hogy annak határain mozogva újrakezdhesük önmagunk termelését. Vagyis ha meg akarjuk menteni önmagunk változó tájait a kolonizáló identitásrezsimektől, akkor a túl-lét köztes tereiben kell berendezkednünk, ahol az otthonos tájékozódást a dezorientáció és a permanens fort/da játék kreatív energiájára cseréljük fel.

Mindez a táj idejének összezavarását is jelenti, hiszen a tájakat bekebelező birodalmi időszámítással szemben privát kronológiákat kell létesíteni. Ugyanakkor a temporális dualizmus, a szinguláris Nagy Idő és sok Privát Idő pusztá ellentéte csupán a frontok kimerevítéséhez vezet, ami a centrum és periféria hatalmi logikáját egy kronotopikus rendszerben szilárdítja meg. A végeken máshogy telik az idő, ezt a központban is tudják, és prognosztizálható egyidejűtlenséget beépítik a hatalomtechnológiába. Vagyis a dualisztikus időhasadás nem a különözés idejét termeli, mert a Birodalmi Idővel szembeni Periférikus Idő csupán az alávetettség mindennapjait alapozza meg, amikor a provincialitás történelemkívülisége a szingularizált Történelemmel szembeni szolgáló örök elmaradottságába fullad bele. A provincialitás tehát önmagát segít kolonizálni, mert „kívül állásával” nem különözést termel, hanem egy olyan fattyúidőt hoz létre, amit a Birodalmi Idő iránti szeretet-gyűlölet határoz meg.

Bhabha szerint fel kell szabadítani az összeegyeztethetetlen temporalitásokat egy „harmadik” térben, mely a kolonizáló és a kolonizált kiterjedés kölcsönös hibridizációjából jön létre. (Bhabha 1994: 212–235) A bekebelezőt visszakebelezi a bekebelezett, vagyis a végek idejét kell elvinni a központba, hogy a prognózisok összezavarodjanak, hiszen így nem tudni majd, mikor érnek a barbárok kapuk elé. Pontosabban kapuk se lesznek, és barbárok sem, mert a „szinkron prezenciák” eltérítésével a nyugati történelemfilozófia hanyatlás- és haladásnarratívái egyaránt megkérdőjeleződnek. A túl-lét posztdidaktikus állapot, amikor nem tanulunk a történelemből, se a „kezdetekről”, se a „végről”, hiszen kreatív amnézia segítségével megtagadjuk az időben való tájékozódást. Mindez egyfajta revizionista ígéret, mert az amnézia a felforgató anakronizmus eszköze, mely a reakciós korszerűséggel szemben egy radikális korszerűtlenséget hirdet a jelen nevében.

A hungarofuturizmus politikai esztétikája ugyancsak a túl-létből határozza meg önmagát. A kulturális-művészeti mozgalom a magyar nemzeti identitást próbálja az önkolonizáló nacionalista narratívákkal szemben újragondolni. Az afrofuturizmushoz hasonlóan itt is egy olyan identitáspoétikai képzeletgyakorlatról van szó, mely a kisebbségi identitással való radikális túlazonosulásra épít. A magyarságtudat hegemon elbeszéléseivel szemben egy alternatív magyarságtudat, a *posztmagyarság* (Kovács – Odorics 1995) felfedezése a cél. A posztmagyarságba való hungarofuturista átlépés kulcsa egy deleuze-i értelemben vett metamorfózis, az úrlénnyé válás. Ebben a xenoesztétikai átalakulásban a nemzeti identitás önidegensége és önazonossága közti harmadik teret lakják be a hungarofuturisták, amikor a kivételesség túlhajszolása által nem csupán a geopolitikai, hanem a humánideológiák is dekonstruálódnak. A nemzet eredetének kilövése az Űrbe a nemzet idejének fellazítását is jelenti, hiszen a történelem képzeletgyakorlattá való átalakítása olyan téridőzavart hoz létre, mely megnyitja a magyar táj jelenébe való beavatkozást – a fiktív múlt és a fiktív jövő felől egyszerre.

Az anakronisztikus praxis a téridőben utazó posztmagyarok gyakorlata. „*A „posztmagyar” nem új. A „posztmagyar” radikálisan nem új. A posztmagyar régivé-, nem újjáépítéssel újít; a házat és a lét házát, a nyelvet is szüntelenül átépíti... radikálisan annak van tudatában, hogy régi, sőt archaikus téglákból is átépítettben lakik. Önmaga át- és átértelmezésének története. Nem egy dolog neve, se nem tulajdonsága, hanem cselekvés, vagy annak logikája.*” (Kovács 1992: 70) Nem pusztá eszképzizmus, nem a táj pereméről való lelépés, hanem a táj újraépítése a *régiben*, a *régiből*, mely már mindig is konstrukció volt. Ez a vonás különbözteti meg a hungarofuturizmust a történeti futurizmus militáns időfelfogásától, hiszen a posztmagyar radikálisan nem-új-volta az „új” avantgárd metafizikájával is ironikus viszonyban áll, mert a múlt eltörlése és az utópiába való előreugrás helyett itt inkább egy *téridő-hurok* létrehozásáról van szó. A forradalmi jóslatokkal és a passzéizmussal szemben tehát a hungarofuturizmus egyfajta kísérteties retrofuturizmust működtet, vagyis a visszatérés és az ismétlés által termeli a különbözős anakronisztikus kódjait.

Az Űrbe-való-kivetődés és az Űrből-való-visszatérés téridő-hurka nem a Föld történelmétől való búcsúzás, hanem a történelem és a világ szétváltságának felmutatása. A posztmagyar a Föld és az Űr metszéspontjában kutat, értelmez és gyakorolja xenopolitikáját, akár egy ufonauta, aki nem valami transzcendens „titok”, hiszen épp tevékenysége, a Föld életébe való átlátszatlan és kiismerhetetlen beavatkozása által tesz szert távollétszerű jelenlétre. A hungarofuturista fantomállapot ambivalens aktivitás, mely a Derrida-féle *kísértetképzéssel* (spectropoétique) áll rokonságban, miszerint a posztmagyar is „látogatja” a magyarságot, akárcsak a kísértet az élők birodalmát. „*Látogatás látogatást követ, minthogy visszatér, hogy lásson minket, és mivel a visitare, a visere (lát, vizsgál, szemlél) gyakorító alakja egy látogatás gyakoriságát (fréquence), ismétlődését vagy visszatérő mivoltát fejezi ki. Nem mindig nagylelkű jelenés vagy egy baráti látomás pillanatát jelöli, jelenthet szigorú felügyeletet vagy erőszakos kutakodást is. Kitartó zaklatást, engesztelhetetlen ráakaszkodást (concaténation). A kísértetjárás társasági modora, eredeti stílusa, hadd emlékeztessünk rá ismét, ezt az ismétlődést szem előtt tartva, a gyakori látogatás (fréquentation).*” (Derrida 1995: 111)

Derrida kísértetelmélete, melyet a *Marx kísértetei* kötetben fejt ki, nagy szerepet játszik a hungarofuturista időtaktika értelmezésében. A látogatás-, kutakodás-, eltérítés- és elrabláspraktikát művelő posztmagyarok kísértetszerűek, mert nincsen Daseinjuk, ugyanakkor nincsen magyar Dasein sem hungarofuturista felügyelet nélkül, hiszen a

„hazai” táj létesítése maga is egyfajta kísértetképzés. Derrida történelemértelmezéssel kapcsolatos gondolatmenetének középpontjában a Hamlet kísértetjelenetének az elemzése áll, ahol a „The time is out of joint.” mondat válik a kísértetidézés eszközévé, hiszen az idő „kifordulása” az a „szakadás”, melyben-melyből a fantomok fort/da játéka megindul. De milyen is a sarkából kifordult idő? Kibicsaklott, kifecamodott, kizökkent, kiugrott, elromlott, elhajszolt, zilált, egyszerre örült és rendellenes. Az idő s egyszerismind a történelem/világ szétváltságát jelenti ez a szakadás, amikor az idő „magán kívül” van, hogy egy kimozdított, ízesülésénél szétvált jelent alkosson. Az egyenes haladású idő törik meg ebben a kifecamodásban, vagyis a linearitás, egyáltalán az idő „folyása” és „haladása” válik kiismerhetetlenné.

„Ám ha az illeszkedés általában, ha a joint ízesülése előbb az idő illeszkedését, igaz mivoltát (justesse) vagy igazságosságát (justice) feltételezi, az idő magával-létét vagy összhangját, mi történik akkor, amikor maga az idő lesz out of joint, szét-vált, megbontott, diszharmonikus, megzavart, elhangolt vagy igaztalan? Anakronikus?” (Derrida 1995: 31) A kísértetképzés anakroniája a jelenvalónak szétváltsága a jelenlétben, a jelen időnek a nem-egyidejűsége önmagával, vagyis a fantom ideje. A hungarofuturisták ebben a fantomidőben látogatják a magyarokat az Űrből, ami a történelem szempontjából a vissza és az előre közti szakadás belakását és felügyeletét jelenti. Ez a megbontottság a szinguláris nemzeti történelem elbeszélhetőségét is gátolja, ugyanakkor a megzavarodás nem feltétlenül reaktív, ha a Történelem „igaz” mivoltát vagy „igazságosságát” egy kollektív trauma szabályozza. A megbontódás ebből a szempontból lehet a trauma szimptomája (a nemzet nem-egyidejűsége önmagával), de lehet a trauma felnyílása, eszkalálódása és túlcsondulása, mely az újraidózítás lehetőségét is magában rejti.

„Mindenesetre, ha létezik olyan, hogy „nemzeti tudat”, akkor szerintem létezik olyan is, hogy „nemzeti tudattalan”, s engem ez kicsit jobban érdekel, mint a nemzetképek. Mutatja, hogy nem nemzetkép van, hanem nemzetgép, amely működik akkor is, ha te speciel nem akarod. Mert ez a nemzeti tudattalan határozza meg a nemzeti tudatot. Azt, hiszed ura vagy, s nehogy későn jöjj rá, hogy nem is. És a nemzeti tudattalan egy olyan szimbolikus hely, ahol, ha akarunk, nyomára bukkanhatunk a különféle kollektív traumáknak, elfojtásoknak. [...] Kezdetben volt a trauma, a seb, a diszkontinuitás, és nem voltak nemzetek, nemzedékek, genealógiák és generációk. Az eredet túl van a kronológiai kezdeten: egyszerre múlt előtti őseredet, és mindig is potenciálisan jelenvaló, anakronikus idő. Az organikus nemzettest és organikus fejlődő nemzeti történelem ezért nemzetgép, egy olyan művi protézis retorikája, logikája, politikája és jogi normativitása, mely egy nálánál eredendőbb hiányt igyekszik kényszeresen pótolni.” (Borbély 2017) Borbély András esszéje szerint a nemzeti tudattalan gépszerű működéséből, mely egy eredendő hiány „pótlására” törekszik, konstruálódik a nemzetgép retorikája, mely a nemzeti tudatot és a nemzetképeket protézis gyanánt konstruálja. Az organikus nemzettest és az organikus nemzeti történelem a nemzetgép alkatrészei, melyek a trauma munkálkodásából nyerik energiájukat.

A hungarofuturizmus fantomszerű látogatása az organikus „kifecamításához” vezet, mert a szerveset, szuverént és lineárisat „rosszul rögzített” protézisként leplezi le. A nemzetgép megbontása, kisajátítása és újraprogramozása itt a feladat, mely a „mindig is potenciálisan jelenvaló, anakronisztikus idő” megidézése által megy végbe a posztmagyar téridő-taktikákban. Az anakronizmus egyfajta gépprombolás, de nem a kalapáccsal való filozofálás destruktív módján, hiszen nem a gépezet elpusztítása a lényeg, ehhez nincsenek meg az erőforrások. A kalapács a gép működésének a felderítését szolgálja,

tesztelést, ellenőrzést, felügyeletet, gondozást, adott esetben *túlgondozást*. A nemzetgép ideológiai háztartása birtokolja a hatalmi technológiákat, vagyis a nemzeti idő birodalmi fennhatósága a nemzeti tudattalan kolonizálásán alapul. A hungarofuturista látogató „kikopogtatja” – akár egy Poltergeist – a tudattalan és a tudat közti protézis-struktúrát, hogy megszállás által eltérítse a gépezetet. Ehhez persze szeretni is kell a gépet, a Nagy Nemzeti Technológiát, hiszen a szétzilálás és összekuszálás taktikai érzéki bevonódást követelnek. Ez a hungarofuturista hazaszeretet definíciója: a nemzetgép irritációja a kalapács erotikájával.

Az anakrónia meghívása, megidézése, felizgatása a nemzetgép megszállását feltételezi. Ez a megszállás azonban nem egy reguláris hadsereg birodalmi stratégiája alapján megy végbe, hanem a kísértet zaklatása és „kiengesztelhetetlen ráakaszkodása” mentén. A hungarofuturista követi, zaklatja és izgatja a nemzeti protézist, majd ráakaszodik, hogy addig irritálja az ideológiai kódot, míg végbe nem megy a túlazonosulás. A reguláris hadsereg saját szuverén pozíciójából kiindulva hajtja végre az „idegen” terület elfoglalását és bekebelezését. Ezzel szemben az irreguláris hungarofuturistának nincsen „saját” pozíciója és/vagy distanciája, hiszen a fantomszerű téridő-hurok épp a szuverén pozíciók összeomlásából nyeri energiáját. A kísértet, akár a partizán, mindig „kint” van (az éjszakában, az erdőben, az udvaron stb.), de ez a távollét folyamatosan *beszűrődik*, kopogtat, hírt ad magáról, vagyis fáradhatatlanul jelen van mindabban, amit bensőségességnek képzelünk.¹ A kísértő posztmagyar nem kívülről irányul a nemzetgépre, hogy tagadja és/vagy parodizálja annak retorikáját, hanem kisebbségiként a gép nyelvét beszéli. Vagyis „kívülről” tudja ezt a nyelvet, miközben belülről beszéli, és jobban, mint a „többség”, hiszen kisebbségként túlazonosul azzal, ami meghaladja őt.

A túlazonosulás fantomtaktikáját Žižek elemzi megvilágító erővel, amikor a szlovén Laibach együttes és a hozzá kötődő IRWIN művészcsoport tevékenységét tárgyalja. (Žižek 2006: 63–66) A Laibach és az IRWIN politikai esztétikája a sztálinizmus, náciizmus, a Blut und Boden-ideológia agresszív és inkonzisztens hibridjeként írható le, mely a liberális/baloldali kritika szempontjából a totalitáriánus rítusok ironikus imitációjaként értelmeződött. Ez az interpretáció ugyanakkor állandó szorongással terhes, hiszen esszencialista gyanakvással folyamatosan az ironikus distancia, a parodisztikus szerep és a „valódi” identitás közti távolságtartás struktúráját kémleli. Az értelmezők letisztult pozíciókat követelnek egy olyan játéktérben, ahol a játék energiája épp a tisztátalanság megidőzéséből ered, mely egyként zavarba hozza az adott ideológiát igenlők és opponálók táborát. Erre reagálva írja Žižek, hogy a Laibach művészete nem „válasz”, vagyis nem egy bebiztosított ideológiai front felől adott (válasz)reakció, hanem a pozíciók, frontok és distanciák irreguláris összezavarása, vagyis nyitott „kérdés”. A Laibach-féle kisajátítás szubverzív ereje ugyanis abból fakad, hogy leleplezi a rendszerideológia kettős természetét, mert felmutatja a hétköznapiakat reguláló „nyilvános” törvény mögötti obszcén kódot. Az elrejtett, leplezett, „éjszakai” transzgresszióval túlazonosulva viszi színre a totális rendszer titkát, vagyis azáltal szórja szét a hatalom obszcén szuperegóját, hogy radikális eminensként saját határain túlra hajszolja annak retorikáját. Ez az elnyomás elnyomása, amikor az ideológia nappali és éjszakai oldala közti parazitisztikus paktumot megtöri az éjszaka túlcsondulása. A hungarofuturizmus hasonló módon bánik a

---

¹ Carl Schmitt szerint a partizán olyan tellurikus, az átlátszatlanság éjszakai tereiben közlekedő irreguláris ágens, aki a reguláris hadviselés szabálykódexének összezavarása által tesz szert szubverzív energiára. (vö. Schmitt 2002: 103–174)

nemzetgéppel, hiszen nem elégszik meg a nemzeti kiválasztottság geopolitikai retorikájával, hanem – eminens módon – a kiválasztottság kozmikus narratíváját sajátítja ki, miközben a magyarság genealógiáját a szíriuszi eredettel köti össze.

A hungarofuturista téridő-taktikák jelenlétét már a magyar neoavantgárd egyes munkáiban is felfedezhetjük.² Erdély Miklós több szövegében foglalkozik az időutazás, illetve az anakronizmus kérdésével. Ebből a perspektívából különösen a *kollapszus.orv* című verseskötetében megjelenő molluszkum-szövegek izgalmasak, hiszen a természettudományos diskurzusból átemelt molluszkum a szüntelenül vonagló puhatestűre vonatkozik, ugyanakkor Erdély – Einstein relativitáselméletére utaló – koncepciójában a „vonagló koordinátarendszer” a spiritiszta szeánszokból ismert ekto plazma okkult materialitásával és temporalitásával kerül összefüggésbe. „A molluszkumként azonosított ekto plazma olyan megnyilatkozást, más szóval „kommunikációt” jelent, amely a nem-merev, „vonagló”, dunyhaszerű mivoltában tulajdonképpen a leghitelesebb illusztrációja a relativitás törvényének. Nem azért hiteles elsősorban, mert „dunyhaszerű”, formátlan, hiszen sikeres megidézés esetén lehet formája az ekto plazmának. Inkább azért nevezhető az ekto plazma a molluszkum hiteles ábrázolójának, mert megbontja a lineáris időt és a halál végérvényességét. A halottakkal történő kommunikációnak saját ideje van, amely az idő felforgatásán, az anakronizmuson nyugszik. Az anakronizmus egy relatív időt, egy másik időt vezet be, és ez a másik idő ellenáll a hétköznapi, racionális, egyenletes és folyamatos, megszakítások nélküli időnek.” (Müllner, 2016: 146) Az ekto plazma a szellem materializációjának a médiuma, egy olyan (ki)áradó, képlékeny és csorgó eseményszerűség, mely a jelen önmagával való nem-egyidejűségét kommunikálja.

Az ekto plazma érzékfeletti érzékiségének megértéséhez megint csak érdemes Derridához fordulni, aki megpróbál különbséget tenni szellem és kísértet között. A kísértet a szellem paradox megtestesülése, testté válása, de ez az inkarnáció zilált és ellentmondásos, hiszen az a „dolog”, amivé a szellem válik, se nem lélek, se nem test, egyik is, másik is. „Mert a hús és a fenomenalitás ad kísértetszerű megjelenést a szellemnek, ám nyomban el is tűnik a megjelenésben, a visszajáró lélek (*revenant*) eljövételében avagy a kísértet visszatérésében. Az eltűntet maga a megjelenés mint az eltűnt újra-megjelenése tartalmazza. [...] Ezt a Dolgot, ami nem dolog, ezt a két megjelenése között láthatatlan Dolgot akkor sem látni hús-vér alakban, amikor újra megjelenik. Ez a Dolog ugyanakkor ránk néz, és lát minket, míg mi akkor sem látjuk, amikor ott van. Egy kísérteties disszimetria félbeszakít itt minden spektakularitást. Deszinkronizál, az anakroniára emlékeztet. Ezt sisakrostély-hatásnak fogjuk nevezni: nem látjuk azt, aki néz minket.” (Derrida 1995: 16) Erdély ekto plazmái a fantomfenomenalitás működését mutatják fel, a rosszul időzítetttség azon betörési pontját, amikor az anakronia megszállja a hétköznapi idő- és térérzékelést. A fantom teste ekto plazmából áll, de ezzel a deszinkronizált jelenléttel csak önmagunk deszinkronizálása által léphetünk kapcsolatba, akkor is csak a sisakrostély-hatás elve alapján. Nem látjuk azt, aki néz minket, csak masszívnak hitt realitásunk képlékeny

---

² Neoavantgárd „előzményekről” beszélni azt a veszélyt rejt magában, hogy legitimáljuk a hagyománytörténés célelvű és lineáris koncepcióit, miközben a posztmagyar állapot éppen az ilyen történetkonstrukciók kritikáját fogalmazza meg. Amennyiben a hungarofuturizmus anakronisztikus időbeliséggel bír, nem kötheti magát művészettörténeti kronológiákhoz és fejlődéslogikákhoz, hiszen nem csupán a Szíriuszról jöttünk, hanem oda is megyünk, illetve folyamatosan cikázunk közte és a Kárpátok között.

kicsordulását tapasztaljuk, mely eseményben az „idegen” fantomidő „dunyhaszerű” módon takarja el önmagát, miközben minket (és saját időnket) bekebelez.

Az anakronizmus kísértettapasztalatának egy másik neoavantgárd kontextusból származó példája az a Szentjóby Tamás által jegyzett anekdota, melyet Kósa János dokumentált DLA-dolgozatában. Az anekdota szerint az 1812-ben Moszkva felé vonuló francia katonák egy Honda motorkerékpárt találnak a fűben. Kósa János később saját pszeudo-historikus festészeti módszerébe építette bele az anekdota tanulságát, miszerint az anakronizusból fakadó fantomeffektusoknak egyszerre van észleléseleméleti és történetfilozófiai aspektusa. *„Napoleon seregei 1812-ben Moszkva felé vonultukban áthaladtak Vilna városon. A város közelében történt az eset. Három baka, miután a század tábort vert, elvégezvén napi teendőiket, egy kis pihenőidőhöz jutott. Ősz felé járt az idő, hidegebb is volt már, mint nyáron, hamarabb sötétedett, de egy pár percre leheveredtek a fűbe. Pipáztak, beszélgettek. És ott, akkor valami nagyon furcsa dolog történt. Megnyíltak és összecúsztak az idősíkok, egyszerre volt jelen és jövő. A három katona mellett a fűben egy huszadik század végi Honda motorkerékpár jelent meg. A motor feküdt a fűben, a televény közepén. A katonák nem lepődtek meg a jelenés láttán. Ugyanis a szó klasszikus értelmében nem látták, nem láthatták a tárgyat. Érzékelték azt valamilyen módon, fizikai valóságában hatott rájuk a Honda motor, de nem tudatosodott bennük képpé a látvány.”* (Kósa 2007: 17) Kósa – Szentjóby intencióira hagyatkozva – itt a látás kulturális megelőzöttségére utal, miszerint a motorkerékpár fizikai objektumként érzékelhető, de mint funkcionális tárgy nem tapasztalható, hiszen hiányzik a megértés számára szükséges technokulturális kódokat termelő és rögzítő „világ”. *„Az emberi gondolkodás analógiás természetű. Csak azt vagyunk képesek meglátni, amit tudunk kötni valami előző tapasztalatunkhoz, vagy tudott dologhoz. Szentjóby Tamás szerint a Honda motorkerékpár olyannyira újnak bizonyult a három baka számára, hogy nem láthatták képként. Az egyik katona még ki is ütötte pipáját a motor sárvédőjén, vagyis a domborzatból való kiemelkedésként, idegen testként, mely formájával alkalmas egy ilyesfajta művelet elvégzésére, érzékelték ezt a tárgyat, ám az lényegét illetően mégis ismeretlen maradt számukra. Pár perc terefere után a három katona fölállt és visszaballagott alakulatához.”* (Kósa 2007: 18) A domborzatból kiemelkedő tárgy formai természetéből adódóan alkalmas a „pipa kiütésére”, vagyis a korrallal párhuzamos – szinkron – kulturális tudat számára ebben a funkciójában válik megértetté, de ezzel párhuzamosan „elfedett” is. *„A történet parabolisztikus. Az abszolút újat nem látjuk meg. Millió és millió „új” dolog vehet körbe minket közvetlen környezetünkben; ha nem tudjuk fogalmilag valami tudotthoz, ismerthez kötni, nem vagyunk képesek semmit sem kezdeni velük. Az avantgárdnak, a modernizmusnak a hagyománnyal való szakítani akarását, a minden áron való „újat” mondani akarást, annak képtelenségét, egyúttal kifigurázását rejti a történet.”* (Kósa 2007: 19) Kósa értelmezésével ezen a ponton lehetne vitatkozni, hiszen a motorkerékpár nem pusztán „üresség” a reprezentációs rendszerben, hanem egy optikai zavar, ami egyszerre van is, meg nincs is, vagyis a távollétszerű jelenlét fantomállapota jellemzi. Szentjóby története Kósa interpretációjában az avantgardista modernitás új-metafizikájának ironikus parabolája. *Az abszolút újat nem látjuk meg.* Ugyanakkor a motorkerékpárt csak egy lineáris és narratív időkonceptió felől tekinthetjük az oroszországi hadjáratához képest „újnak”, vagyis a teljes láthatatlanság csak az avantgárd szempontból meghaladni kívánt történetiség elismerése által állítható elő. Nem attól zavarba ejtő a történet, hogy a katonák nem ismerik fel a Hondát Hondaként, hanem hogy a motorkerékpár kísérteties disszimetriaként megtöri a spektakuláris rendet. Ez a törés, szakadás és megbontódás, vagyis a képi tudat deszinkronizálása válik alapvető

eseményé, melyet elfojthat a reprezentációs gépezet, de attól még nyugtalanító üledékként továbbra is jelen marad, ahogy azt a jelenetet megörökítő Louis Visaire mégiscsak regisztrálja. Ez a jelenlét persze nem evidens, hanem egy szétzilált, önazonosságától megfosztott jelenlét, az anakronia beíródása, mely esemény a lineáris időkonceptióinkat is feltöri. A kísértet nem „új”, de nem is egyszerűen valami már egyszer volt, mert nincs mihez elsőnek vagy másodiknak lennie, hiszen a kezdetet és a bevégződést egyként felbolygatja. „*Egy kísértet sajátossága, ha van, az, hogy amikor visszatér, nem tudni, hogy egy elmúlt vagy egy eljövő élről tanúskodik-e, mert egy visszajáró lélek jelölheti már egy megígért élő kísértetének visszatérését is. A rosszul időzítetttség, ismétlem, az egyidejű megbontottsága.*” (Derrida 1995: 109)

Karácsony László *Bús magyar sors II.* (2009) című festménye a hungarofuturizmus kiváló példája, hiszen szemléletes módon mutatja be a posztmagyar téridő-taktikák működését. A festmény alapjául Tornyai János *Bús magyar sorsa* (1908) szolgált, mely a 20. század elején is virulens nemzeti allegorikus festészet egyik emblematikus darabjaként a magyar kiválasztottság tragikus-heroikus narratíváját viszi színre egy „pusztai” jelenet segítségével. A kietlen – de hangsúlyozottan „magyaros” – tájba helyezett sánta, megkínzott, mechanikus robotban elfásult ló alakja egy olyan nemzeti passió allegorikus médiumává válik, mely a vélt történelmi igazságtalanságtól sújtott nemzettudat szadomazochisztikus önélvezetének rendelődik alá. Ebben a kontextusban a „*Nagy Parlagon*” (Széchenyi István) rabul ejtett magyarság sorsa csak szenvedéstörténetként érthető meg. Ez a sorsatok-konceptió egyfajta önkolonizáció termékeként is értelmezhető, hiszen felmentést ad(hat) a történelmi és politikai felelősségvállalás alól, miközben olyan nemzeti tudatot termel, mely különösségét és kivételességét épp a passzív áldozati szerepből nyeri. Tornyai festménye tehát ebből a szempontból a nemzetgép politikai-esztétikai protézisének tekinthető, mely a nemzeti tudattalan traumatikus káoszából próbál „uralható” és „élvezhető” önképet teremteni.

A hungarofuturista esztétika ráakaszodik a festményre, hogy kitartó zaklatással próbálja összezavarni a nemzetgépet. Ennek során posztmagyar honfoglalás megy végbe, hiszen Tornyai magyar táján kísértetjárás indul be. A honfoglalás ebben az értelemben a hon otthonosságának a szétzilálása, mert a nemzeti tudat ágenseként kijelölt ló helyett egy AT-AT (All-Terrain-Armored-Transport) birodalmi lépegető vonul be a képtérbe. A „páncélozott, minden terepre alkalmas csapatszállító” energiapajzsokkal is védett, nagy tűzerejű harci jármű, mely a Star Wars-franchise egyik emlékezetes konstrukciója. Első megjelenése *A Birodalom visszavág* hothi csatájához köthető, mely a sorozat második darabjaként került bemutatásra, noha a Star Wars-univerzum belső kronológiája szerint az ötödik résznek számít. A Karácsony-festmény címében szereplő kettes szám vonatkozhat erre a feltételes értelemben használt második helyre, ugyanakkor az eredeti Tornyai kép duplikálhatóságára – kisajátító idézésére – is utal, arra a tapasztalatra, hogy a szingulárisnak tekintett Nagy Magyar Trauma deszinkronizálható, hiszen egy mozi-sorozat – magában is ellentmondásos – logikája mentén foszlik szét kísérteties hasonmásokra, ismétlődésekre és visszajáró fantomkópiákra. A sorsatok – akár a Birodalom – visszavág, nem szabadulunk fennhatósága alól, ugyanakkor ismétlődése által el is veszti autentikusságát, hiszen a bús magyar sors passzív időtlensége az anakronizmus beíródása mentén hullik szét „ízesületlen” töredékekre.

A szenvedő lovat felszippantja a téridő-hurok, hogy mechanizált állatból csúcstechnológiai Gépezetté változhasson. De mégsem egyszerűen a technológiatörténeti kronológia zavarodik össze, mint a motorkerékpár és Napóleon katonái esetében, hanem

egy olyan retrofuturizálódás megy végbe, mely kulturális regiszterek modernista hierarchiáját is kifecskézi, hiszen a nemzeti festészet „megszentelt” terét a populáris kultúra alantas kódjai szállják meg. Ugyanakkor mégsem arról van szó, hogy a nemzetgép kanonikus retorikája egy „külső” posztmodern kultúrafelfogás felől atavisztikusnak minősül és parodizálódik, hiszen a túlazonosulás taktikája a nemzeti hipertrófiát „belülről” radikalizálja, amikor a Star Wars-narratívát magyarságmítoszként leplezi le. A posztmagyar nemzeti passió számára egyszerűen nem elégséges az alföldi táj, mert a magyar hont galaktikus fénytörésben kell reprezentálni, ami a nemzeti geopolitika kozmikus kiterjesztését teszi szükségessé. Merjünk (újra) nagyot gondolni, és ez a „nagyág” a hungarofuturista képzeletgyakorlat segítségével a kultúra és a történelem egészét fogja kísértetként bejárni.

Ennél a nyilvánvaló hungarofuturista intenciónál több kérdést vet fel, hogy a szánta ló miért épp egy „megbotló” birodalmi lépegetővé változik át? Az AT-AT ugyanis az elnyomó rezsim csúcstechnológiáját testesíti meg a Star Wars világában, amit a lázadók low-tech ellenállása kényszerít térdre a hothi csatában. A nemzeti narratívák egyik visszatérő mozzanata a magyarság rebellis karakterének hangsúlyozása, ebből a perspektívából meglepő, hogy a nemzeti tudat allegorikus médiuma ezen a festményen az elnyomás hadiparkjába tartozik. Az egyik lehetséges válasz az lehet, hogy a nemzetgép hungarofuturista átprogramozása során feltárul a kanonikus nemzetkép rosszul rögzítettsége, vagyis azok az ellentmondások, melyek tragikus-heroikus narratíva mélyén munkálnak. Az elnyomás elnyomása az elnyomás szadomazochisztikus karakterét exponálja, miszerint a nemzetgép a nemzeti tudattalanon végrehajtott beavatkozások segítségével önkolonizációt folytat, vagyis hogy az áldozati szerephez való rögzülésünk egyfajta önnyomásból – elfojtásból – (is) ered. Ez alapján egyszerre vagyunk önnön birodalmunk uralkodói és barbárjai, kisebbségek saját magyarságunkban.

Emellett azt a szempontot is érdemes átgondolni, miszerint a festményen mégiscsak egy legyőzött, saját technológiai fenségét elvesztett, sápatag AT-AT jelenik meg, ami „megbotlik” – de nem tudjuk miben, hiszen a képről hiányzik *A birodalom visszavág* adott jelenetének konkrét narratív kontextusa. Ha ismerjük a filmet, akkor természetesen beleíródik a festmény eseményébe ez a háttértudás, ugyanakkor mégiscsak „megbotlunk” mi is, hiszen épp ebben kizökkentségben tapasztaljuk a deszinkronizálás működését. A zökkentség mellett van valami mélyen melankolikus is a festményben. Ez a fenomenális üledék részben Tornyai képéről szűrődik át, de Karácsonynál már nem pusztán az atmoszférikusan árnyalt nemzetképről, hanem – önreflexív módon – magáról a nemzetgépről van szó. Mintha az AT-AT meghalni, elbotlani és elzuhanni érkezett volna a Hoth bolygóról a magyar tájba, hogy a Nagy Nemzeti Technológia melankolikus hanyatlását mutassa be. Ebből a perspektívából a *Bús magyar sors II.* egy hungarofuturista gyászmise, mely nemzetgép szétszerelődését gyászolja parazitisztikus szeretettel.

A fenti példával arra akartam rámutatni, hogy nem fog a magyar, mert biológiai és spirituális anyagunk folyamatosan betöltődik a múltból és a jövőből. A hungarofuturista koncepció alapján a magyarság(tudat) termelése kvalitatív módon változhat meg, hiszen a nemzetgép lineáris és teleologikus narratívái helyett immár a túl-lét felől gondoljuk újra a nemzet idejét. A nemzetgép átprogramozása által nem organikus tudatokat és történeteket gyártunk immár, hanem anakronizmusokat, vagyis olyan fantomszerű eseményeket, melyek az összeegyeztethetlenség mentén hibridizálják a történelmet és a világot. Az eredmény paradox érzékiség, az ektoplazma hamis húsa, valami olyan, ami nem lehet, de mégis van. Ez a távollétszerű jelenlét a hungarofuturizmus létmódja, hiszen

a posztmagyar honfoglalás nem más, mint kísértetjárás, amikor tájat lakhatatlanná tesszük, hogy újraalapítsuk a nemzetet. Nem először, nem másodszor és nem is harmadszor, hanem fort/da – hiszen a Szíriuszon mind megtörténik, amit itt elfojtanak.

Bibliográfia

- Bhabha Homi K. 1994. *Location of Culture*. London: Routledge.
- Kovács Sándor & Odorics Ferenc. 1995. *Posztmagyar*. Szeged: Ictus.
- Kovács Sándor. 1992. Mi az, hogy posztmagyar? (Mi az, hogy! posztmagyar!) (Mi az? Hogy?) *Pompeji*. 1992/2. 67–76.
- Derrida Jacques. 1995. *Marx kísértetei*. Fordította Boros János, Csordás Gábor, Orbán Jolán. Budapest: Jelenkor.
- Borbély, András. 2017. tisztátalan / tisztátalan / tisztátalan nemzetGép. *új szem*. ujszem.org/2017/05/05/tisztatalan-tisztatalan-tisztatalan-nemzetgep1.
- Schmitt Carl. 2002. A partizán elmélete. Fordította Cs. Kiss Lajos. In Schmitt Carl, *A politikai fogalma – válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*, 103–174. Budapest: Osiris-Pallas Stúdió-Attraktor.
- Žižek Slavoj. 2006. Why Are Laibach and Neue Slowenische Kunst Not Fascist? In Žižek Slavoj, *The Universal Exception*, 63–66. London: Continuum.
- Müllner András. 2016. *Tükör a sötétséghez – Erdély Miklós kollapszus orv. című kötetéről*. Budapest: Magyar Műhely Kiadó.
- Kósa János. 2007. *Budapesti szem – A festészet iránti elkötelezettség alakulása az 1990-es évek elején és közepén a magyar kortárs képzőművészetben*. DLA-értkezés. Budapest: Magyar Képzőművészeti Egyetem, Doktori Iskola.